NORSK OLJEMUSEUM
ÅRBOK 2000

NORSK OLJEMUSEUM

Ekofisk som kulturminne

Nils Henrik Fuglestad

Historisk bakgrunn

Ekofisk ble oppdaget av Phillips i 1969 som det første drivverdige olje- og gassfeltet på den norske kontinentalsokkelen. Etter hvert ble flere andre funn i den sørligste delen av Nordsjøen knyttet til utbyggingsløsningen. Ekofiskfeltet ble til Ekofiskområdet og består av til sammen åtte felt: i tillegg til selve Ekofisk, også av Albuskjell, Cod, Edda, Eldfisk, Embla, Tor og Vest-Ekofisk. Området er bygd ut i fem faser og har i dag har den høyeste konsentrasjon av offshore-innretninger og rørledninger i hele Nordsjøen.

Ekofiskfeltet ble bygget ut først og i to omganger. Prøveproduksjon fra den oppjekkbare plattformen «Gulftide» startet alt i 1971. Sommeren 1973 ble tanken slept ut og satt på plass, og fra forsommeren 1974 ble det åpnet for ordinær produksjon fra de første permanente anleggene på feltet. I den tredje fasen ble Cod, Tor og Vest-Ekofisk knyttet til. De første årene ble oljen bøyelastet. Fra 1975 ble råolje og våtgass transport gjennom Norpipe-rørledningen til Teesside i Storbritannia, mens gass gikk gjennom rørledning til Emden i Tyskland fra 1977. I 1975 ga myndighetene godkjenning for den fjerde utbyggingsfasen. Den omfattet feltene Albuskjell, Eldfisk og Edda. Dette byggetrinnet var fullført i 1979. Den femte fasen i utbyggingen var motivert av et ønske om å øke utvinningsgraden fra brønnene i området. En plattform for vanninjeksjon var operasjonsklar i desember 1987. Senere er injeksjonskapasiteten utvidet i flere omganger, og utgjorde i 2000 over 800.000 fat per dag.

Ut i 1980-årene ble det konstatert at havbunnen under Ekofisk synker. For å motvirke effekten av innsykningen ble samtlige stålplattformer på Ekofisk-senteret jekket opp seks meter i 1987, mens det rundt Ekofisk-tanken ble satt opp en vegg som beskyttelse mot økte bølgebelastninger i 1989. Innsynkingen har imidlertid fortsatt. I tillegg er flere av installasjonene etter hvert blitt gamle, de har blitt dyrere å operere, og det er blitt stilt nye krav til sikkerhet for den videre drift av prosessanlegget på Ekofisk-tanken. Mot denne bakgrunn ble en ny plan for utbygging og drift av Ekofisk-feltet vedtatt i 1994. Nyutbyggingen var ferdigstilt i 1998 og er betegnet som Eko-

fisk II. Den skal sikre produksjonen fra området i minst 30 år framover.

Ekofisk-området består nå av i alt 29 plattformer. Etter byggingen av det nye feltsenteret er både tanken med beskyttelsesveggen og 14 innretninger med stålunderstell blitt overflødige. For disse, som omtales som Ekofisk I, er det utarbeidet planer for avvikling og eventuelt fjerning. Disse planene skal behandles av Stortinget i nærmeste framtid.

Et teknisk industrielt kulturminne fra pionertiden

I en kommentar til avviklingsplanen slår Riksantikvaren fast at Ekofisk I er «et meget viktig teknisk industrielt kulturminne fra nyere tid» og at installasjonene utgjør «noen av våre største og mest komplekse kulturminner fra våre nære fortid». Riksantikvaren viser også til at kulturminneloven gir hjemmel for å kreve fredning av nyere kulturminner av nasjonal verdi. Selve fredningsprosedyren er imidlertid svært omfattende, og en eventuell fredning av hele eller deler av anlegget ville påføre eieren et stort og kostbart vedlikeholdsansvar. Kulturminneforvaltningen har derfor ikke funnet det riktig å fremme fredningssak i dette tilfellet. Alternativt har Riksantikvaren anbefalt at det opprettes et prosjekt som sørger for at Ekofisk I blir grundig dokumentert før fjerning.

Et slikt prosjekt knyttes i Riksantikvarens uttalelse også til Olje- og energidepartementets «Miljøhandlingsplan for olje- og energisektoren 1999». Som ett av tre nasjonale resultatmål heter det i denne handlingsplanen at «den geografiske, sosiale, etniske og tidsmessige bredde i varig vernede kulturminner og kulturmiljøer skal bedres, slik at svakt representerte og manglende hovedgrupper er representert med flere objekter innen år 2004 (i forhold til 1998-nivå)». I tillegg går to av sektormålene for olje- og energisektoren i denne planen ut på 1) å «sikre at olje- og energisektorens kulturminner og kulturmiljøer ivaretas og forvaltes på en faglig forsvarlig måte»; og 2) å «sikre at olje- og energisektorens virksomhet ivaretar kulturminne- og kulturmiljøhensyn på en tilfredsstillende måte». Dessuten har Riksantikvaren i «Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner» foreslått at det utarbeides en landsverneplan for «oljeeventyret» i samarbeid med Norsk Oljemuseum. Med Ekofisk I dokumentert som kulturminne og kulturmiljø vil arbeidet med alle disse målsettingene ha fått en god start.

Oppstart av et forprosjekt

I forlengelsen av Riksantikvarens utspill har også Oljedirektoratet engasjert seg i denne saken. I et brev til operatøren, Phillips Petroleum Company Norway, anbefaler direktoratet at denne tar initiativ til et forprosjekt som kan beskrive innholdet i et dokumentasjonsprosjekt. Det vises til «den enestående betydning Ekofisk har hatt i norsk oljehistorie», som det første og muligens også det siste, produserende feltet. «Dette perspektivet alene», heter det i Oljedirektoratets brev, «gjør Ekofisk til et av de mest opplagte og interessante studieobjekter i arbeidet med å imøtekomme de

FOR SALE
Ekofisk 2/4 A
Ekofisk 2/4 B
Albuskjell 2/4 F
Cod 7/11 A
Albuskjell 1/6 A
West Ekofisk 2/4 D
Edda 2/7 C
Ekofisk 2/4 R
Ekofisk 2/4 T
Ekofisk 2/4 P
Ekofisk 2/4 Q
Ekofisk 2/4 FTP
Ekofisk 2/4 H
Norpipe 36/22 A
Norpipe 37/4 A
www.phillips66.no/cessation

mål som Olje- og energidepartementet har satt for ivaretakelsen av kulturminner og kulturmiljøer innen sektoren».

Phillips har ikke ventet lenge med å gi sitt positive tilsvar. I brev til Oljedirektoratet i januar i år sier operatøren på Ekofisk seg villig til å starte et prosjektarbeid i tråd med Riksantikvarens og Oljedirektoratets anbefalinger. Phillips viser til at selskapet i denne saken har vært i dialog med Norsk Oljemuseum og at forprosjektet skal settes i gang så raskt det lar seg gjøre. Slik er det også blitt. Et oppstartsmøte ble avholdt allerede i februar i år.

Selve prosjektet består av en arbeidsgruppe og en referansegruppe. I arbeidsgruppen deltar Phillips med to og Oljemuseet med tre deltakere. Referansegruppen består av representanter for Olje- og energidepartementet, Oljedirektoratet, Riksantikvaren og Phillips. I tillegg er det meningen å gjennomføre høringer og diskusjoner med miljøer og personer som kan bidra med erfaringsoverføringer, metodeinnspill og faglige synspunkter for øvrig.

Riksantikvaren etterlyser et heller bredt anlagt innsamlingsarbeid. Både den økonomiske, den tekniske og den sosiale utviklingen må dekkes inn, mener kulturminneforvaltningen. Eksempler på dokumentasjon som Riksantikvaren angir, er konstruksjonstegninger, foto og intervjuer. I tillegg forventes det at «de sosialhistoriske aspektene belyses på en systematisk måte». Meningen med forprosjektet er å forberede og avgrense selve dokumentasjonsprosjektet. Det innebærer for det første at hva som er nødvendig og tilstrekkelig dokumentasjon må defineres. Alle aktuelle dokumentkategorier må beskrives og vurderes; eventuelt må faglig begrunnede utvalgskriterier utarbeides. Det må eksempelvis foretas avveininger av hvilke type tegninger som skal tas vare på (originaler og/eller revisjoner; «as built» og/eller modifikasjoner; dokumentasjon fra alle installasjonene eller et utvalg), hva det er nødvendig å ha fotografert eller filmet, hvem det er aktuelt å intervjue og hva en systematisk dokumentering av «de sosialhistoriske aspektene» skal inkludere. Dernest innebærer det at alle relevante, eksisterende samlinger av dokumentasjon må identifiseres, eventuelt spores opp og vurderes. Hensikten med en slik gjennomgang vil på den ene side være å få avklart hva som allerede finnes og å sørge for at dette for all framtid blir forsvarlig tatt vare på; på den annen side vil det være å få klargjort hva dokumentasjonsprosjektet eventuelt må sørge for å få samlet inn i tillegg for å komplettere dokumentasjonen som sikrer Ekofisk 1 som nasjonalt kulturminne i Riksantikvarens forstand.

Forprosjektet tar sikte på å presentere sine anbefalinger ved utgangen av juni. Målet er at en beskrivelse av dokumentasjonsprosjektet skal kunne følge den innstillingen om disponeringsløsning som i løpet av høsten (eller neste vår) går til Stortinget.